

МИШЉЕЊЕ У ВЕЗИ СА ТРЕТИРАЊЕМ ПОЈМА „ОДБРАНА“

Ако желимо да теориски разматрамо ма које питање из области војне теорије, а да при томе оформимо сопствена гледишта, онда се намеће да се за базу разматрања узму првенствено сопствена војна искуства, а од страних армија само објективна научна достигнућа, и то критички и у складу са одговарајућом сопственом стварношћу. То нарочито важи приликом теориског разматрања појма и суштине основних видова борбених дејстава — напада и одбране.

Ову чињеницу намерно истичем, да би се увидело да је наша досадашња пракса у том погледу једним делом ишла погрешним путем и да таквих појава донекле има и у садашњој пракси. Наиме, већина наших војних писаца који су кроз „Војно дело“ и остале војно-теориске часописе износили своја гледишта о проблемима напада и одбране — редовно су узимали страну, у првом реду руску војну доктрину, као базу за своју научну анализу. Разумљиво је да резултати оваквог метода рада морају бити негативни. Кад се занемарује војна доктрина своје земље, а за основ решавања сваког спорног или нерешеног теориског питања узимају претежно руске нормe и форме (јер су Руси у почетку имали највећег утицаја на мирнодопски развој наше Армије због тога што смо веровали да је Руска армија, армија социјалистичке земље, због утицаја руских школа, инструктора, и др.) онда се никако не може доћи до властитих теориских поставки које би у области војне теорије одражавале нашу стварност. Зато није случајно што, на пример, аутор чланка „Широки фронт и широка зона“ (Војно дело бр. 5/1952) изводи закључак да је одбрана скоро бесмислена ако фронт одбране дивизије прелази 15 км, или што се у чланку „Појам и суштина маневарске одбране“ (Војно дело бр. 3/1952) углавном препричава руска теорија, итд. Војна доктрина једне армије може се уочити из њене унутрашње и спољне политике, њених војних правила и др. То значи да и ми имамо своју војну доктрину која се заснива на реалној процени и оцени наших могућности и потреба. Наш Генералштаб и трупa имају своја гледишта како треба да изгледа наш напад и одбрана, а та гледишта су већ постала и постају жива снага, изражена у конкретним поступцима наше Армије у припремама за одбрану земље. Међутим, док су руске нормe у нашој трупној пракси добрим делом већ одбачене (јер нам

не одговарају, пошто је читава наша стварност друкчија) дотле их се поједини теоретичари још нису отресли (овде се не мисли на научно утврђивање истине, већ на принципе који су везани за руску праксу — као одраз њихове друштвене стварности). Ово никако не значи да не треба и да нећемо изучавати стране армије и њихова искуства, само треба имати у виду да је изучавање искустава страних армија методом критичке анализе сасвим друга ствар од уопштавања властитих искустава и стварања своје војне теорије кроз властиту праксу. Према томе, и основни задатак наших војних писаца се управо састоји у томе да, студирајући нашу праксу, стварају теорију, а не да неке апстрактно схваћене „наше услове“ калеме на инострану праксу и теорију.

Није нимало случајно што је формулација „примењено на наше услове“ постала општа пракса, јер се појављује скоро у свима чланцима у нашој војној литератури. А то значи да се примат даје туђој пракси и теорији и да се наша стварност потискује у други ред, уместо да се и наша искуства, и наша стварност, и искуства страних армија, подвргну дијалектичкој анализи.

А ако бисмо и даље примењивали страну војну теорију на тзв. „наше услове“, онда би долазили до непомирљивих противречности између трупне праксе и наставе у школама, јер би се у школама официри обучавали на бази једне за нас неприхватљиве теорије (руске и осталих).

Друг генерал Коча Поповић, приликом свог говора на завршетку школовања III класе слушалаца Више војне академије нарочито је подвукао колико је неправилно да искуства других армија „примењујемо“ на наше услове и у исто време указао потребу да та искуства користимо и „суочавамо“ их са нашим условима и потребама.

Овај кратак увод у област војне теорије изнео сам само зато да би се могло лакше прићи третирању суштине и појма „одбрана“.

У нашој војној литератури, у задње време, развила се прилично жива дискусија о проблему решења питања одбранбених дејстава у разним варијантама. То, да се баш о одбрани највише пише, претставља веома позитивну појаву, јер показује да се у нашим војним круговима увиђа сва сложеност одбранбених дејстава, која у савременој војној теорији нису довољно обрађена, а посебно што наша концепција по питањима одбранбених дејстава још није теориски оформљена. Покренута дискусија је свакако корисна, али уместо да је прожета анализом нашег искуства и разних гледишта, која постоје у страним армијама, и суочавањем тог искуства са данашњом стварношћу — кренуло се путем упоређивања стварних теорија са прилично апстрактно схваћеним „нашим условима“, тако да је то морало довести до полемике око терминологије и разних норми, а на штету суштине проблема.

Изучавајући у првом реду нашу праксу, а потом инострану гледишта по питању одбранбених дејстава, дошао сам до сопствених закључака по овом питању у следећем:

1) Сматрамо да је одбрана као вид дејства јединствена и да је као такву не треба делити, нити јој давати још нека имена и називе,

као например: „позициона“, „маневарска“, „задржавајућа“, „успоравајућа“, „за добитак у времену“, „отсудна“, „еластична“, „покретна“, итд.

2) Постојећа теорија о одбрани поставља „циљ одбране“ као основни фактор који условљава поделу одбране на више врста. Сматра да је циљ сваке одбране у суштини само један: сломити напад непријатеља, очувати ударну моћ сопствених снага и на тај начин створити услове за прелаз у напад. Према томе, ако прихватимо ову теориску поставку да је циљ сваке одбране један, онда је свака подела на више одбрана чиста формалност и без икакве суштинске вредности.

3) Теорија о савременој одбрани већ је поприлично ушла у ћорсокак, јер брка методе извођења одбранбених дејстава, који могу бити веома различити и компликовани, са појмом „одбрана“. И ради тога што су методи извођења одбранбених дејстава различити, теорија покушава да од метода извођења одбране направи више врста одбрана.

4) Степен упорности у одбрани претставља основни фактор који опредељује методе извођења исте. Ако одбрани, например, више одговара да своја дејства изводи са тежњом да, у интересу добитка у времену и очувања снага, изгуби у простору, онда ће и поступак браниоца одговарати том интересу. Ако пак одбрани више конвенира да се за рачун добитка у времену очува простор онда се неминовно у већем степену мора жртвовати жива снага, па ће према томе и поступак браниоца одговарати том интересу. Али, ради тога што ће се у конкретној ратној ситуацији поставити пред одбрану да ради овако или онако, никако не значи да због тога одбрана, као један од основних видова дејства, губи од своје јединствености по коначном циљу који се жели постићи.

5) Постоји још један разлог (опет суштински а не формални) због кога одбрану не треба делити. У питању су форме маневра које се примењују у одбранбеним дејствима. Пре свега, у сваком виду дејства (напад, одбрана, повлачење) постоји низ тактичких поступака и комбинација које се преплићу, условљавају и допуњавају, дајући на тај начин коначну целину и потпуну физиономију дотичног вида дејства. Нема „чисте“ тзв. позиционе, маневарске, задржавајуће, итд. одбране. Уосталом, ово ни савремена теорија не тврди, али појединим теоретичарима то ни мало не смета да праве вештачку поделу на више врста одбране.

Ако се правилно схвати маневар у одбрани, биће лако схватити и одбрану у целини. Ако усвојимо теориску поставку да постављени циљ одређује форму маневра (у конкретној ситуацији и у конкретном виду дејства), онда ћемо без тешкоћа доћи до закључка да повлачење није одбрана, да тзв. маневарска одбрана не значи механичко извршење скокова од линије до линије и да тзв. позициона одбрана не значи само статичко држање одређеног положаја.

Схватити маневар уопште, а посебно у одбранбеним дејствима, значи схватити суштину савременог боја и операције. Иначе, код појединих наших и страних теоретичара постоје веома различита схватања и објашњења појма маневра. На пример, неки сматрају да је маневар искључиво извршење обиласка и обухвата, а други мисле да маневар долази до свог пуног изражаја само у тзв. маневарској од-

брани, покретом уназад са линије на линију, и на тај начин свесно или несвесно потцењују маневар у тзв. позиционој одбрани. Има покушаја да се маневру одузима његова конкретна и реална садржина и често се разматра изоловано.

Питање маневра захтева посебну анализу, али га овде нећу разматрати да се не би удаљио од основне теме „одбрана“, а и због тога што га је генерал Дапчевић у своме чланку „Значај и снага маневра“ (Војно дело бр. 4/1952) довољно образложио.

6) Колико је неубедљива подела на више одбрана најбоље показују покушаји појединих теоретичара да маневарску одбрану објасне као посебан вид дејства, дајући јој посебне „карактеристике“, које по њима „не важе“ за одбрану уопште, и износе да се она одликује:

а) *по циљу*, иако се наводе циљеви који важе за одбрану уопште;

б) *по ширини фронта*, као да се тзв. позициона одбрана не може изводити и на широком фронту;

в) *по условима земљишта* (маневарско, пошумљено, планина, река, мочвара, итд.), као да се сви видови дејства не изводе у свима условима земљишта и

г) *по дубини територије*, као да је обавезно вршити скокове са линије на линију због дубине просторије, итд. Као што се види ту нема ни једног карактеристичног момента који се износи за тзв. маневарску одбрану, а да у конкретној ситуацији не би важио и за одбрану уопште.

7) Може да се постави питање: добро, то је све тачно и у реду, али како ћемо ипак у пракси да назовемо те одбране које се, како видимо, по методу извођења апсолутно разликују? Сасвим једноставно, назваћемо их само одбрана, а што се тиче начина њеног извршења, то ће се у свакој конкретној ситуацији наредити и одредити од стране претпостављеног старешине, или ће то сам извршилац одредити ако му се дозволи самоиницијатива у том погледу. Зато је у задацима за одбрану довољно поставити задатак, одредити ширину и дубину одбранбене зоне, у најгрубљим цртама одредити степен упорности по фазама и положајима, и то без икаквих нових имена. Јер, ако бисмо ишли том линијом да за сваку конкретну форму и облик одбранбених дејстава одредимо термин и име, онда бисмо одмах дошли до закључка да нам ни постојећа два вида одбране нису довољна због тога што бисмо студијом тактичких и оперативних праваца у циљу извођења одбранбених дејстава морали на сваком од њих друкчије дејствовати и што би нам због тога требало онолико имена колико је и облика извођења одбранбених дејстава.

Да је одбрана јединствена потврђује ратна пракса кроз многе примере извођења одбранбених дејстава. Зато ћу кроз анализу само два таква примера покушати да докажем исправност ове теориске поставке, наиме, да је одбрана, као вид дејства, јединствена и да ју је немогуће делити.

1) *Одбранбена дејства наших снага на правцу Бугојно — Горњи Вакуф — Прозор у фебруару месецу 1943 године у Четвртој непријатељској офанзиви.*

(Секције 1 : 100.000 Прозор, Травник)

Половином фебруара 1943 године основна оперативна група Врховног штаба (1, 2 и 3 дивизија) изводила је успешна офанзивна дејства у долини Неретве и Раме, ослободила Прозор, Раму, Острожац и Јабланицу и овладала низом мањих непријатељских упоришта у долини Неретве, од Дрежнице до Коњица, као и према Иван Седлу и Тарчину. Том приликом потпуно је разбијена италијанска дивизија „Мурђе“. Зато се италијанска команда обратила Немцима за помоћ и молила да немачке јединице што пре интервенишу у правцу Прозора и Коњица.

С друге стране, према плану Врховног штаба требало је обезбедити оперативну слободу маневра наших главних снага у циљу пребацивања неколико хиљада рањеника преко Неретве и преношења офанзивних дејстава на подручја источно од Неретве. Зато је, разматрајући борбену ситуацију у целини, Врховни штаб дошао до закључка да је одбрана правца: Бугојно — Г. Вакуф — Прозор од прворазредног значаја за даље остварење постављеног плана наших офанзивних дејстава.

У циљу извршења предвиђеног плана, Врховни штаб је донео одлуку о извођењу одбране на правцу: Бугојно — Г. Вакуф — Прозор, са циљем да се не дозволи продор непријатеља у Прозорску котлину, док се не изврши евакуација рањеника. Према првобитном плану за извршење овог задатка, Врховни штаб је био одредио:

3 бригаду 1 пролетерске дивизије на положајима: с. Војска — с. Лужан;

8 бригаду 7 дивизије на положајима: с. Грачаница, с. Тихомишље, с. Планиница, са 7 бригадом 7 дивизије у резерви у рејону с. Кути и 1 бригаду 1 дивизије у рејону Прозора у резерви Врховног штаба.

Доцније, у процесу извођења одбранбених дејстава, поред напред наведених јединица, на овом правцу ангажоване су 3 крајишка и 4 и 2 пролетерска бригада, а непосредно пред наш противудар још 1 пролетерска, 3 санџачка и 16 бригада 7 дивизије.

21 фебруара Немци су отпочели напад групом „Фогл“ са 5 усташким здругом, правцем Г. Вакуф — Прозор и групом „Анакер“ правцем Тарчин — Коњиц.

Услед бројне и техничке надмоћности Немаца (у почетном периоду бројни однос био је 2 : 1 у њихову корист) 3 бригада, 1 и 8 бригада 7 дивизије нису успеле да се одрже, већ су у току ноћи 21/22 фебруара напустиле положаје Војска, Лужан, Тихомишље, Планиница и под јаким притиском Немаца повукле се на линију: лева обала Бистрице, с. Палоч. Међутим, ни на овој линији 7 бригада 7 дивизије није успела да задржи напад Немаца, тако да су још истог дана проширили свој успех и продрли у Г. Вакуф. Схватајући озбиљност си-

туације која је настала падом Г. Вакуфа, Врховни штаб је на тај правац убацио у борбу и 1 далматинску бригаду.

Употребом 7 бригаде 7 дивизије и 1 далматинске бригаде изменио се однос снага у нашу корист. У тешким борбама које су вођене 23 и 24 фебруара наше јединице су успеле да сломе напад групе „Фогл“ и 5 усташког здруга и да зауставе немачко надирање на линији: Сурдуп — Орлишће к. 803 — к. 935 — с. Кути — Оглавак, где је наша одбрана консолидована и Немци задржани све до 26 фебруара.

Кад је немачка команда видела да са постојећим снагама нема услова да настави офанзивна дејства, она је на правцу Г. Вакуф — Прозор ангажовала читаву 717 дивизију. 27 фебруара, уз јаку подршку авијације, дивизија је једновремено кренула у напад на читавом фронту, наносећи главни удар западно од комуникације Г. Вакуф — Прозор, правцем Кобила — Вилића Гувно и Мачковац — Пидриш. После тога су се развијала веома динамична дејства и упорне одбранбене борбе у условима промењеног односа снага у корист нападача. Захваљујући у првом реду односу снага, непријатељ је, и поред упорне одбране наших јединица, успео да изврши дубље продоре у нашу одбрану и да озбиљно доведе у питање стабилност одбране овог важног правца у целини. Нарочито упорне борбе вођене су за одбрану Кобиле, која је по неколико пута прелазила из руке у руку. У то време у Врховном штабу било је јасно да ангажоване наше снаге неће моћи задржати непријатеља и да Немци могу брзо овладати и последњом јачом линијом (Црни Врх — Макљен — Вилића Гувно), која брани Прозорску котлину. Зато је на правцу Кобиле одмах упутио 3 крајишку, а затим и 4 пролетерску бригаду, а на правцу Макљен — Црни Врх 2 пролетерску бригаду.

Борбе за последњу линију пред Прозорском котлином водиле су се даноноћно од 27 фебруара све до 3 марта, када су довучене наше нове снаге и извршен успешан противудар који се завршио разбијањем непријатељске офанзивне групе 5 марта 1943 године.

Какве закључке можемо извући из овог примера?

а) У тој ситуацији Врховни штаб није поставио задатак: прећи у „маневарску“, „позициону“, „задржавајућу“, „покретну“, итд. одбрану, већ је задатак био: не дозволити продор непријатеља у Прозорску котлину,¹⁾ при чему су облици дејства примењивани искључиво онако како је то диктовала створена ситуација на терену. Овако постављен задатак успешно је извршен и без именоване каква је то одбрана;

б) одбрана је извођена 12 дана (од 21 фебруара до 2 марта) на дубини просечно око 20 км, са дубоким ешелонирањем борбеног поретка, али не по линијама, већ су резерве биле прикупљене у појединим рејонима. Ова дубина одбране одговарала би по прилици дубини која се начелно даје једној дивизији у тзв. „маневарској одбрани“, али овде видимо да су у процесу извођења одбране на тој дубини дејствовале јединице чија је јачина прелазила јачину једне дивизије.

¹⁾ Оригиналну заповест нисам могао пронаћи, али је задатак био овако постављен — према изјавама учесника.

Ако бисмо покушали да ову дубину укалупимо у норме које (по теорији) начелно одговарају тзв. „позиционој одбрани“ онда би она одговарала јединици приближно јачине једног корпуса, а видимо да су јединице, које су ту одбрану изводиле до извршења противудара, биле слабије од корпуса савременог састава. То значи да ова дубина никако не би одговарала ни за чисту маневарску ни за позициону одбрану. *Ако као мерило узмемо јачину јединица и просечне норме које савремена теорија предвиђа за поједине јединице у позиционој и маневарској одбрани, онда излази да се оваква одбранбена дејства не могу сврстати ни у једну од тих одбрана.*

Шта нам показује организација борбеног поретка у овој операцији? Ако размотримо тај елемент онда ћемо видети да борбени поредак у овим одбранбеним дејствима *не одговара класичном тумачењу постројавања борбеног поретка у тзв. маневарској одбрани*, јер би у том случају II ешелон и резерве морали да поседају унапред предвиђене линије и да врше прихват јединица са линија које се напуштају. Напротив, овде видимо да резерве нису употребљене за механичко скакање са линије на линију, већ за противнападе и за појачање јединица I ешелона у циљу заједничког дејства на појединим линијама. Осим тога, видимо да овакав борбени поредак не одговара ни облицима који се начелно предвиђају и за тзв. „позициону одбрану“. Јер, нема ни говора о развијености одбранбеног система и фортификациског уређења, а такође ни о груписању снага, које би се могло поставити у теориске шаблоне предвиђене за позициону одбрану. Нема изражених (у класичном смислу) међуположаја, резервних положаја и другог појаса, али место тога видимо једну јединствену одбрану која нам је у тим условима најбоље одговарала. Иначе, природно је да овај пример ниуколико не умањује значај утврђивања, без обзира што га у овој ситуацији није било.

в) Како стоји са применом форми маневра у овој операцији?

Ако бисмо после анализе тог елемента покушали да ову одбрану назовемо маневарском, одмах бисмо дошли у сукоб са основним теориским начелима, јер су јединице водиле веома отсудне борбе скоро за сваку линију или положај, као на пример на Кобили, Црном Врху, Вилића Гувну, Макљену, Оглавку, итд. (овде отсудност не схватамо у том смислу да јединица треба да изгине).

Да ли можемо овакву одбрану назвати „позиционом“? Мислим не, јер би се опет сукобили са теориским начелима, пошто се из примера види да су се јединице, и поред све упорности, повлачиле у дубину око 20 км, а да нису успеле да униште непријатеља пред предњим крајем, како то предвиђају правила за позициону одбрану.

Дакле, у овој операцији испољиле су се веома разнолике форме маневра — као отсудност, маневар покретом, противнапади за сваку линију и скоро за сваки положај, борбе у сурету (на Вилића Гувну), класично повлачење (које је извршено ноћу 21/22 фебруара на леву обалу Бистрице), итд.

г) Даље, из овог примера видимо, да су противудар извршиле исте наше јединице које су изводиле одбранбена дејства, а не свеже снаге са стабилизационе линије фронта. Напротив, пре противудара

била је потребна упорна борба за ту линију, и то управо са снагама које су касније учествовале у извршењу противудара.

Дакле, из овог примера у целини видимо да су одбранбена дејства наших снага на правцу Бугојно — Г. Вакуф — Прозор имала карактер у отсудности, и маневра, и упорности, и повлачења, и борбе у сусрету, итд., тако да то све никако не можемо именовати ни „маневарском“ ни „позиционом одбраном“, већ само одбраном, чије су форме извођења веома различите и за сваку конкретну ситуацију другојачије. Према томе, основни смисао дејства једне јединице као целине одређује вид борбених дејстава, с тим што се унутар ње у току извршења задатка јављају сви могући видови борбених дејстава, у складу са одлукама старешине који на бази реалне ситуације одређује и вид и методику дејства сваке потчињене јединице понаособ.

2) *Одбранбена дејства Савезника у Арденској противофанзиви у току зиме 1944/45 године.*

(Карта Зап. Европе 1 : 1,000.000)

У својим офанзивним дејствима Савезници су успели да до септембра 1944 године ослободе целу Западну, Централну и Јужну Француску и да на тај начин створе повољне оперативно-стратемиске услове за последњу одлучну офанзиву, преносећи операције на националну територију Немачке.

Основна идеја оперативног плана Савезничке команде састојала се у томе да се изврши пробој немачких положаја на рекама Сар и Рер, а потом концентричним дејствима окруже и униште немачке снаге западно од Рајне, наносећи главни удар на отсеку Ахена, а делом снага у простору Сар — Висамбург, с тим да се остали отсеци фронта поседну слабијим снагама, како би се што веће снаге употребиле за планирану офанзиву. Тако су за одбрану отсека Ајфел, између Тријера и Моншауа, који је био широк око 120 км, одређене само 4 дивизије (4 пешадиска, 9 тенковска, 28 и 106 пешадиска), у саставу 8 америчког корпуса.

Услед велике ширине фронта и малог броја дивизија, борбени поредак 8 корпуса био је постројен у линији, а у оперативној дубини није било скоро никаквих резерви. Сам Ајзенхауер каже да је за такав распоред трупа свесно примио одговорност на себе, пошто по његовој процени у тој области нису постојали никакви стратемиски важни циљеви, а земљиште је било прилично неподесно за операције. Дакле, снаге 8 корпуса служиле су само као оперативна веза између Северне и Јужне савезничке оперативне групе, које су имале задатак да изврше концентричан удар.

Међутим, немачка Врховна команда дошла је до закључка да би пасивно држање немачких снага у овој ситуацији довело до брзог слома Немачке и да је нужно да те снаге пошто пото издрже до средине 1945 године, када би постојали услови да се новим наоружањем и ново мобилисаним снагама промени однос у корист Немачке. Пошто је уочила где се налазе главне савезничке снаге, а у немогућности да ма шта озбиљније предузме на Источном фронту, немачка Врховна команда је донела одлуку да муњевитим нападом пробије одбрану Са-

везника у Арденима, продирући до Мезе на отсеку између Лијежа и Намира, а по заузећу Лијежа (који је био главни центар за снабдевање и везе са 12 групом савезничких армија) да продре до Анверса — најважније савезничке луке — и на тај начин раздвоји 9 и делове 1 армије од америчких и француских снага на југу.

За ову офанзиву Немци су припремили око 24 дивизије (од којих 10 тенковских) и успели да изврше прегрупацију снага прилично неопажено од стране Савезника.

Немачка офанзива отпочела је 16 децембра после јаке артиљериске припреме. Захваљујући повољном односу снага (24 : 4 дивизије у корист Немаца), две савезничке дивизије (28 и 106) биле су скоро потпуно уништене још у првом судару.

Чим се у савезничкој Врховној команди стекло уверење да Немци нападају с циљем да изврше пробој, Врховна команда савезничких снага је наредила да се зауставе започети напади на осталим деловима фронта и да се ка угроженој зони привуку све расположиве резерве, како би се спречио немачки пробој и у погодном моменту предузела противофанзива, ударом у бокове упадног клина немачких снага. Ајзенхауер је поставио задатак да се одбраном у Арденима чврсто држи фронт на боковима клина, нарочито у простору Моншауа на северу и Бастоња на југу, да би се спречио продор Немаца преко Мезе или у простор око Лијежа и Намира. У том циљу упућене су две тенковске дивизије против бокова немачког клина (10 тенковска са југа и 7 тенковска дивизија са севера). Благодареди упорној одбрани, 7 тенковска дивизија успела је да до 19 децембра одржи важну област око Сен Вита, а убацивањем 101 и 82 ваздушнодесантне дивизије 18 децембра била је знатно успорена брзина немачког пробоја. Истога дана 101 ваздушнодесантна дивизија, ојачана тенковима, добила је задатак да се брани у окружењу (она је успела да пуних 5 дана одржи важан комуникациски чвор Бастоњу); 82 ваздушнодесантна дивизија, са деловима 7 тенковске дивизије, добила је задатак да обезбеди северни бок у рејону Троа Пон, а 11 оклопна и 17 ваздушнодесантна дивизија (које су тек пристигле из Енглеске) имале су задатак да организују одбрану на Мези јужно од Живеа.

Овим мерама немачко напредовање било је успорено и спречено ширење пробоја у страну бокова савезничког распореда, али су Немци пребацивањем свежих снага, и даље продирали према западу, тако да су у времену од 16 до 26 децембра предњим деловима 5 тенковске армије успели да стигну до Селеа (Celes), тј. 7 км од Мезе. Међутим, 25 децембра њихово напредовање је било потпуно заустављено на линији: Елсенброн, Малмеди, Ставелот, Троа Пон, Отон, Марше, Сен Ибер и Бастоњ.

Иако су за 10 дана направили клин дубине 110, а ширине 120 км, Немци ипак нису постигли оперативних резултата, док је одбрана Савезника у потпуности извршила свој задатак и обезбедила потпун успех офанзиве која је уследила после успешно завршених одбранбених дејстава у Арденима.

Какве закључке можемо из овог примера?

1) Пре свега, у постављању задатка 8 америчком корпусу за одбрану Ардена нигде не стоји да је савезничка Врховна команда планирала да води неку врсту маневарске или позиционе одбране, већ да слабир снагама брани Ардене.

2) Одбранбена дејства и форме маневра мењале су се из дана у дан и добијале веома различите облике, према конкретной ситуацији на терену. По брзини реаговања види се да је савезничка Врховна команда радила у духу ситуације, а не по шаблонима који се „начелно“ предвиђају за тзв. маневарску и позициону одбрану, јер никак друкчије није ни могла радити.

3) У овом примеру видимо да су дејства Савезника све до 26 децембра 1944, а према речима генерала Ајзенхауера чак и до 16 јануара 1945 године била одбранбена, без обзира што је одбрана још од првог дана немачке офанзиве заснивала своју снагу на појачању отпора и упорном држању, не само линија, већ у првом реду важних рејона и центара.

Поставља се питање да ли је то позициона одбрана кад се још у току првог дана борбе остане без две дивизије (28 и 106) а друге две се повлаче, и кад на читавој дубини одбране све до Мезе није у почетку било никаквих резерви. Свакако то нема никакве сличности са позиционом, али ни са тзв. маневарском одбраном. Питање је да ли се то може назвати маневарском одбраном (у смислу њеног класичног тумачења) кад се дивизијама још првог дана поставља задатак најупорније одбране појединих рејона и чворова, као на пример 101 дивизији да брани Бастоњу, 7 тенковској дивизији да се брани у рејону Сен Вита, 82 дивизији да брани Троя Пон, затим рејон Моншауа, Ставелота, итд. Томе не одговара ни случај употребе стратигских резерви чак на Мези (две дивизије), затим снажни противнапади 3 и 12 армиског корпуса у правцу Бастоња у времену од 24 до 26 децембра, као ни потпуно повлачење разбијених дивизија 8 америчког корпуса према Мези. Дакле, овај пример нам показује да су се главне снаге Савезника веома упорно браниле и да су се неке разбијене дивизије повлачиле, не пружајући никакав узастопан отпор по линијама.

Ако бисмо ово назвали маневарском одбраном онда би класично тумачење тог појма добило сасвим други смисао, јер одбранбена дејства Савезника у Арденској противофанзиви немају никакве сличности са организацијом и извођењем маневарске одбране која се „начелно“ предвиђа у теорији (првенствено руској).

На другој страни видимо јединствену одбрану, у чијем методу извођења се појављују разни облици маневра и различити оперативнотактички поступци, наиме: повлачење, упорне борбе у окружењу, противнапади, итд.

Као што се види, оба наведена примера показују да је одбрана — као вид дејства — и да је не треба делити. Али, ми не негирамо да су у ратовима постојали и да ће и убудуће постојати и такви облици извођења одбранбених дејстава који по методу извођења одговарају позиционој и маневарској одбрани. Међутим, то није било карактеристично, нарочито у нашем рату, јер је било много више примера

у којима је карактер одбране био другачији. Зато те примере треба историски анализирати и изучавати, јер се једино на тај начин може доћи до правилних теориских закључака и избећи шаблон.

Ако бисмо на други начин пришли третирању питања одбране, као веома сложеног вида дејства, онда бисмо у ратној пракси (а и приликом извођења наставе) дошли у незгоду да се у тзв. маневарској одбрани искључује или скоро искључује солиднији отпор, а да се тзв. позициона одбрана тумачи искључиво или скоро искључиво као систем непрекидних траншеја и чворова одбране у које треба поставити две трећине снага и средстава и чекати решење.

Основно је да бисмо поделом на више одбрана у овом случају постигли сасвим супротан циљ од онога који се жели постићи. Уместо да се омогући реално одређивање степена упорности у одбранбеним дејствима, дошли бисмо у ситуацију да због „потребе“ поделе на више одбрана ујемо у потпун шаблонизам.

Е Н Г Е Л С

Изабрана војна дела

У првој књизи, која излази у априлу ове године, сабрани су Енгелсови радови о развоју родова војске кроз историју и о стању европских војски половином прошлог века, затим чланци о добровољачком покрету и неколико обимнијих студија, као што су: „По и Рајна“, „Савоја, Ница и Рајна“, „Могућности и предуслови рата Свете алијансе против Француске 1852 године“, „Планински рат некад и сад“ итд. и, најзад, опис неколико битака (Аустерлиц, Бородино, Асперн, итд.), као и биографије неких значајнијих историских личности (Блихер, Бернадот, Бертије, Бенингсен, Борнхајм и др.).

На крају књиге дата су кратка објашњења историских догађаја, личности и географских назива, који ће читаоцима олакшати проучавање овог дела.

Књига ће имати 550—600 страна и стајаће око 400 динара; претплатници ће је моћи добити и на отплату, највише у четири рате.